

Рајна ДРАГИЋЕВИЋ
Универзитет у Београду
Филошки факултет

ВУКОВ РЈЕЧНИК ИЗ НОВОГ УГЛА (на примеру корпусне анализе именице *мјесто*)*

Године 2018. обележена је двестагодишњица објављивања првог издања Вуковог Српског рјечника (1818). Овај рад подстакнут је жељом да се тај важан јубилеј обележи подсећањем на Рјечник и да се покаже да о њему може још много тога новог да се каже. Као резултат корпусне анализе Вуковог Рјечника, уз подршку статистичке анализе, српску страну Рјечника анализирали смо као јединствени корпус. Испоставило се да је једна од најфреквентнијих речи у Рјечнику лексема *мјесто*. Циљ овог рада је контекстна анализа ове именице у Рјечнику. Показало се да ова анализа доноси нове семантичке, творбене, лингвокултуролошке и друге податке о лексци из Вуковог Рјечника, али открива и слику света српског народа у XIX веку. Корпусни приступ Рјечнику учинио би и педагошки рад са ученицима и студентима динамичнијим, информативнијим и кориснијим, па се овакав приступ препоручује у овом раду.

Кључне речи: Вук Караџић, Српски рјечник, корпусна анализа, контекстна анализа, лексикологија, лексикографија, српски језик.

1. ВУКОВА ПУТОВАЊА И ЊИХОВ ЗНАЧАЈ. Вук Караџић је био велики путник. У *Хронолошком прегледу Вукових путовања и бављења у појединим местима*, које даје Љ. Стојановић (1924: 757–758) читамо да је до 1818. године, тј. до објављивања првог издања свога *Рјечника*, Вук боравио у следећим местима: Тршић, Лозница, Карловци, Петриња, Београд, Нови Сад, Будим, Крајина (од Оршаве до Неготина), Панчево, Земун, Беч, Срем, Русија, а после 1818. године, читамо још и називе следећих места: Теми-

*Рад је изложен на међународном научном скупу *Језик, култура, образовање*, 2. новембра 2018. на Педагошком факултету у Ужицу и објављен у зборнику радова *Језик, култура, образовање*, уредник Снежана Маринковић, Ужице, 2018: Педагошки факултет, 17–30.

швар, Германија, Славонија, Крагујевац, Црна Гора, Приморје, Хрватска, Трст, Вуковар, Далмација, Берлин итд.

Љ. Стојановић (1924: 127) примећује да су у „Рјечник унесена географска имена која су Вуку била позната и која се налазе у народним песмама. Нека од њих Вук није знао где су и остала су без ознаке: Барт, Бистрица, Винош, Власанице, Гламоч, Грачаница, Јањина планина, Качаник, Котари, Кунор, Леђан, Ливно, Мезево, Ођунлија, Озија, Озин, Самодрежа црква, а друга су погрешно одређена: Дувно, Кладуша, Лим, Маковиште, Марица, Подгорица, Прилеп, Тврдош, Чево.”

У Предговору *Рјечника* (1987: XVI), Вук каже: „Ја сам овђе Српски језик раздијелио на три нарјечија [...] ЕРЦЕГОВАЧКО, којим говоре сви Србљи који живе по Ерцеговини, по Босни, по Црној Гори, по Далмацији, по Рватској и по Србији озго до Мачве, до Ваљева и до Карановца; РЕ-САВСКО, којим говоре Србљи по Браничеву, по Ресави, по Лијевчу и по Темнићу и горе даље уз Мораву, по наији Параћинској, по Црној ријеци и по крајини Неготинској; и СРЕМАЧКО, којим говоре Србљи по Сријему, по Бачкој, по Банату, по горњој Маџарској и по Србији око Саве и око Дунава (до Мораве).”

Мирослав Пантић је у Поговору Вуковим *Српским народним пословицама* (1987б: 369) сумирао Вукове белешке о местима где их је прикупио: у Маџарској, Сријему, у Бачкој, у Вуковару, у Хрватској, у Ресави, у Србији и Босни, у Босни и у Херцеговини, у Приморју, у Дубровнику, у Боци, у Котору, Рисну, Перасту, Прчњу, Бару, Црној Гори, у Паштровићима, у Црници, у Кучима итд. Сам Вук је у Предговору *Српских народних пословица* (1987: 13) написао да је „пословице наше почео скупљати још прије 20 година, кад и пјесме и ријечи.” Зато не чуди што се исти географски извори наводе и у *Рјечнику* и у *Српским народним пословицама*.

Лингвистима и стручњацима другачијих интересовања одувек је јасно да је питање географског одређења лексике обрађене у *Рјечнику* провокативно и да заслужује посебну пажњу, јер га је и сам Вук стављао у први план. Веома значајна истраживања *Рјечника* у том смислу извршио је Јован Кашић (1987). Он је испитао градске речи у Вуковом *Рјечнику* (Кашић 1987а: 66–114), војвођанску лексику (Кашић 1987б: 114–151), као и речи из Црне Горе (Кашић 1987в: 151–159).¹

Закључићемо овај кратак преглед напомена о географском одређењу Вукове лексике констатацијом да он већ сам по себи говори о томе колико је Вук држао до тога да у опису српског народног језика не занемари

¹ Посебно је значајан статистички податак да у Вуковом *Рјечнику* из 1818. године има укупно 839 речи из Војводине, што представља 3,192% од укупног броја обрађених лексема у овом речнику.

неки дијалекат и да што боље осети и разуме, а затим опише све тонове српског народног језика.

2. ЛЕКСЕМА *МЈЕСТО* У ВУКОВОМ *РЈЕЧНИКУ*. Зато и не чуди што је лексичка јединица *мјесто* једна од најфреквентнијих у његовом *Рјечнику* из 1852. године.² *Мјесто* се у свим падежима једнине и множине јавља 570 пута, а ако се од тога одбије око 200 предлошких и прилошких лексема (кад *мјесто* значи *уместо*), остаје око 370, што значи да је Вук толико пута употребио именицу *мјесто* у *Рјечнику*, говорећи о местима као насељима, као деловима површина или као деловима неке целине, што су значења која ова именица има и данас.

Достигнућа корпусне лингвистике омогућавају нам да маркирамо лексему у неком корпусу и да пратећи њено окружење, сазнамо како се она употребљава. То је начин на који добијамо различите типове података о датој лексеми и појму који она именује. Тема овог рада јесте корпусна анализа именице *мјесто* у Вуковом *Рјечнику* из 1852. године. Триста седамдесет пута поновљена у *Рјечнику*, ова именица употребљена у различитим лексичким окружењима пружа сијасет информација, корисних лексиколозима, лингвокултуролозима, педагозима, географима, историчарима, етнологима и стручњацима за друге хуманистичке науке.

2.1. ЗНАЧАЈ КОРПУСНИХ ИСТРАЖИВАЊА. Први сет информација које добијамо корпусном анализом употребе неке лексеме јесу семантички подаци о њој. Пре свега, фреквенција дате лексеме у одређеном корпусу указује на њену периферну или централну улогу у датом корпусу. Контексти у којима се употребљава (тј. лексика из непосредног окружења) откривају семантички потенцијал дате лексеме.³ Ако корпус садржи велики број различитих потврда за исту лексему, могуће је реконструисати целу њену полисемантичку структуру. Тако, анализом употребе лексеме *мјесто* у Вуковом *Рјечнику* можемо истражити да ли се и у којој мери променило значење ове речи за последњих двеста година.

Корпусном анализом неке лексеме у одређеном корпусу долазимо и до лингвокултуролошких података, па и историјских података. Анализом топонима уз именицу *мјесто* дознаћемо у којим је све то градовима, селима и областима Вук прикупљао лексичке податке за свој *Рјечник*. Културолошку пажњу изазивају сва места на којима се врше одређене радње, која Вук описује и за која, у нашем народу, постоје називи у XIX веку. Анализирајући места на којима се врше различите радње или дешавају одређени догађаји, сазнајемо много о тим местима, али и о радњама и догађајима који су обележавали свакодневни живот српског народа у XIX веку.

² Све статистичке податке о лексиси из Вуковог Рјечника из 1852. године добили смо од проф. др Душка Витаса и на томе топло захваљујемо.

³ О синтагматским лексичким односима и проучавању лексичког значења датом методом исп. Драгићевић 2010: 213–232.

Овакав приступ Вуковој лексици сматрамо значајним и за педагошки рад с ученицима и студентима. Ако се цео Вуков *Рјечник* посматра као корпус, добија се далеко више података о свакој јединици за коју постоји интересовање него ако се посматра само обрада одређене лексеме. Такав приступ је динамичан и ученицима занимљив.

3. ПРЕДМЕТ ОВОГ РАДА. Именицу *мјесто* у Вуковом *Рјечнику* као предмет овог истраживања посматраћемо из више различитих перспектива: анализираћемо географске називе уз ову именицу, затим придевске речи уз ову именицу, потом синтаксичке конструкције у којима именица *место* представља језгро, а зависни део су зависне реченице или предлошко-падежне конструкције. Осмотрићемо и називе неких места на којима се врши одређена радња.

3.1. ГЕОГРАФСКИ НАЗИВИ УЗ ИМИНИЦУ *МЈЕСТО*. Издвојили смо све конкорданце у којима се именица *мјесто* појављује уз неки географски назив и сада ћемо навести све прикупљене примере. Због жеље за уштедом простора нећемо наводити целе реченице, већ само делове. Ваља имати на уму да се неке од ових конструкција понављају више пута, нпр. оне у којима се наводи Јадар или Срем:

многа мјеста у Црној Гори,
 многа се мјеста тако зову (н.п. у Боци),
 из мјеста које се звало Котор,
 и по другијем мјестима, н. п. у Хрватској,
 на гдјекојијем мјестима, као н.п. у Буковику,
 и по гдјекојијем мјестима Мисирача, у Сријему,
 у гдјекојијем мјестима Старе Србије, као н.п. у Метохији,
 у некијем мјестима, као н.п. у Неготину и у Ршави,
 на некијем мјестима (као по Сријему),
 на некијем мјестима (као н.п. по Морави),
 на некијем мјестима (као н.п. по Јадру и по Поцерини),
 на неким мјестима (као по Босни и по Херцеговини),
 на неким мјестима (као н.п. у Далмацији),
 на неким мјестима (као н.п. у Бачкој),
 по неким мјестима (као по Бачкој, Банату и по Сријему),
 по неким мјестима, као н.п. по Ваљевској нахији;
 (у Сријему и Слав.) мјесто под тријемом;
 (у Славон. и Хрв.) мјесто где су челе и кошнице;
 (у Хрв.) мјесто гдје бива сајам;
 (у Хрв.) мјесто гдје стока пасе;
 (у Црној Гори) мјесто гдје је много шуме исјечено;
 (у Црној Гори) мјесто гдје се риба лови;
 (у Црној Гори) мјесто гдје стока пасе;
 (у Далмацији) мјесто гдје се купа;
 (у Црмн.) мјесто гдје пристају пријеходи;
 (доље преко Мораве) мјесто гдје се стока зими држи;

(у Боци) мјесто гдје не грије сунце;
 (у Боци) мјесто гдје је било блато;
 (у Сријему) мјесто гдје се риба суши;
 (у Рисну) мјесто гдје се баца сметлиште;
 мјесто више Равња у Мачви;
 Ћуприја (мјесто у округу моравском);
 мјесто каменито у нахији Ријечној;
 мјесто у Рудинама;
 наврх Велебита мјесто које се зове Врзино коло;
 може бити да је мјесто Грбаљ;
 у Мачви мјесто на коме је за Карађорђејева времена био шанац;
 некакво мјесто у Маљену;
 некакво мјесто (можда Олово у Босни);
 некако мјесто у Зети;
 некако мјесто негдје у јужној Србији;
 некако мјесто у Црној гори;
 некако мјесто на граници Црногорској;
 некако мјесто у јужној Србији;
 некако мјесто у Турској крајини;
 некако мјесто зове се Деспотово Рудничкиште;
 у Босни или у Херцеговини некако мјесто;
 у Сарајеву некако мјесто;
 у Гацку некако мјесто;
 у Велебиту некако мјесто;
 некако мјесто у Србији иза Параћина;
 Атеница – некако мјесто у Србији у Пожешкој нахији;
 некако мјесто у Сарајеву (дио вароши);
 Дебели Бријег – некако мјесто између Новог и Дубровачке државе;
 Костово – некако мјесто у Косову;
 Вуциње – некако мјесто у јужном приморју;
 уско мјесто у заливу Бокељскоме;
 у којој је главно мјесто Удбина;
 главно мјесто у Боци;
 главно мјесто у Пељешцу;
 главно мјесто у рудничком округу;
 главно мјесто у округу црноречком;
 Вратник – у Велебиту мјесто;
 Лисина – мјесто у Пиви;
 Драгаљ – мјесто више Кривошија;
 Равањ – мјесто између Саве и Засавице;
 Бабин Дуб – мјесто у равноме Котару;
 Гусиње – мјесто у јужној (Старој) Србији;
 Чечан – мјесто у Косову;
 Прчањ – мјесто у Боци;
 Подборје – мјесто у Славонији;
 Подримље – мјесто око Дрима;
 Подажепље – мјесто у Босни;

Тетово – мјесто у старој Србији;
 Топчидер – мјесто до Биограда;
 Царев Лаз – мјесто у Црној Гори;
 на мјесту које се зове Затрка;
 трчи брже мјесту Беркасову;
 у мјесту Шедрвану;
 у мјесту Перасту;
 у Кратову мјесту питомоме;
 на злу мјесту у Косову;
 у Крушевцу мјесту скровитоме.

Овај списак нас наводи на следеће закључке. Јасно је да је Вук за друго издање свог *Рјечника* прикупљао речи и из других крајева српског језичког пространства, а не само из родног Тршића. То су речи из целе данашње централне Србије, из Баната, Бачке, Срема, са Косова, из Црне Горе, из Босне и Херцеговине, из Хрватске. Списак географских назива које је употребио уз именицу *мјесто* не значи да је Вук заиста посетио сва та места, али многа, ипак, јесте. Исто тако, овај списак засигурно не садржи називе свих места у којима је Вук боравио припремајући објављивање *Рјечника*, јер се овде налазе само они називи који су употребљени уз лексему *мјесто* у Вуковом *Рјечнику*. Запажа се и да списак географских назива које смо овде навели у великој мери одговара списку назива места у којима је Вук прикупљао пословице, а које наводи Мирослав Пантић, што потврђује да је Вук где год се нађе прикупљао речи, пословице, песме и све остале врсте народне књижевности.

Занимљива је и једна паралела коју наводимо из рада о Вуковој употреби именице *човјек* у *Рјечнику* из 1852. године (Драгићевић, у штампи). У том раду испитали смо конструкцију *човјек из + географски назив* у Вуковом *Рјечнику* из 1852. године. Ево добијеног списка: *човјек из ... Арада, Брда, Тузле, Руме, Бањана, Гусиња, Љуботиња, Пећи, Лијеве Ријеке, Баковице, Ужица, Сјенице, Тимока, Вараждина, Пожуна, Косова, Смедерева, Видина, Ниша, Мостара, Скопља, Бијелог Поља, Беочина, Чокешине, Бијељине, Бјеловара, Котора, Стига, Удбиње, Бара, Имотскога, Доброте, Гацка, Бечерека, Лице, Липнице, Зворника, Брзе Паланке, Бирча, Малесије, Глухога Дола, Дибре*. Многи (не сви) географски називи понављају и у овом случају, а таква преклапања из различитих извора омогућавају долажење до прилично прецизних података о томе одакле све потичу речи обрађене у другом издању Вуковог *Рјечника*. Наш циљ овога пута није да тај списак строго изнесемо, али јесте да га угрубо представимо. Још важнији циљ од тога јесте да укажемо на који се начин у лингвистичким истраживањима могу користити методе и могућности претраживања корпуса.

3.2. ПРИДЕВСКА РЕЧ КАО АТРИБУТ ИМЕНИЦЕ *МЈЕСТО*. Да бисмо оценили о каквим и којим све местима Вук пише у *Рјечнику*, осмотрили смо придев-

ске атрибуте уз ову именицу у *Рјечнику* из 1852. године. Изненађује нас податак да Вук није био нарочито креативан у оцењивању места у свом *Рјечнику*. Најчешће је уз ову именицу користио заменице и бројеве: *каковога мјеста, каквога мјеста, кака мјеста, какијем мјестима, једнога мјеста, многа мјеста, многијем мјестима, она мјеста, онога мјеста, онијем мјестима, тога мјеста, неколика мјеста, другијех мјеста, другијем мјестима, другим мјестима, таковијем мјестима, гдјекојијем мјестима, некијем мјестима, своје мјесто, његово мјесто*. Намерно наводимо и употребу у косим падежима да би смо скренули пажњу на неке обличке варијанте које је Вук употребљавао у свом језику (исп. нпр. *каковога мјеста, каквога мјеста, кака мјеста* или *другијем мјестима* и *другим мјестима*), а та обличка и лексичка варијантност у Вуковом језику могла би бити тема посебног истраживања.

Ево којим придевима Вук одређује именицу *мјесто* у свом *Рјечнику*: *чудно, разваљено, празно, одређено, околно, различно, голетно, источно, бреговито, брдовито, баровито, каменито, војно, уско, округло, озидано, главно, заграђено, стрмено, поузвишено, тијесно, лијено, стрменито, заграђено, питомо, зло, веће, подводно, скровито*. Примећујемо да је број придева уз именицу *мјесто* неочекивано мали у односу на укупан број појављивања ове именице. Вук није имао нарочиту потребу да даје општу оцену места о којима је говорио, независно од тога да ли је реч о географским местима или о местима у другачијем значењу.

3.3. Именица *МЈЕСТО* + ПРЕДЛОШКО-ПАДЕЖНА КОНСТРУКЦИЈА ИЛИ ЗАВИСНА РЕЧЕНИЦА. Одређења места су обично конкретнија, у виду предлошко-падежних конструкција и зависних реченица. Ево о каквим то местима говори Вук у свом *Рјечнику*:

мјесто под тремом;
 мјесто гдје су челе и кошнице;
 мјесто гдје бива сајам;
 мјесто ће стока пасе;
 мјесто гдје је много шуме исјечено;
 мјесто гдје се риба лови;
 мјесто гдје стока пасе;
 мјесто гдје сједају кокоши;
 мјесто гдје се дрва цијепају;
 мјесто гдје се купа;
 мјесто гдје пристају пријеходи;
 мјесто надно стола;
 мјесто испред куће;
 мјесто гдје се стока зими држи;
 мјесто гдје сунце не допире;
 мјесто гдје не грије сунце;
 мјесто гдје је било благо;

мјесто гдје се риба суши;
мјесто гдје се баца сметлиште;
мјесто гдје се риба хвата;
мјесто гдје се бијели платно;
мјесто гдје се момци међу камена;
мјесто плитко у води;
мјесто гдје вода из земља пишти;
мјесто код воде које вода плави;
мјесто наврх стола гдје обично старјешина сједи;
мјесто гдје има доста хљеба;
мјесто гдје стоје врата;
мјесто на коме је за Карађорђејева времена био шанац;
мјесто гдје готово свагда има вјетра;
мјесто гдје ће се населити;
мјесто у планини гдје нема шуме;
мјесто у планини гдје се може косити;
мјесто гдје се може играти;
мјесто на гађама;
мјесто гдје се вода чини друкчија него у осталоме језеру;
мјесто гдје расту коприве;
мјесто украј куће гдје се у пријепњи под сачем хљеб пече;
мјесто гдје се обично стока зими храни;
мјесто гдје вода скаче с велике висине;
мјесто гдје се теоци затварају те пасу;
мјесто на које чаругије коже из варнице међу;
мјесто гдје се меће пређа кад се риба лови;
мјесто гдје је рана зарасла;
мјесто гдје ударају штаповима кад их бацају;
мјесто гдје су новци закопани;
мјесто гдје је до нашега времена био рудник;
мјесто гдје је био амбар;
мјесто гдје ће ручати;
мјесто гдје је сад Цариград;
мјесто гдје ће се сјено дјести;
мјесто гдје ће се сјено садјести;
мјесто гдје се граде лађе и воденице;
мјесто гдје се навија пређа;
мјесто на води гдје се прелази преко ње;
мјесто у води гдје не може да смрзне;
мјесто гдје се ко родио;
мјесто куд су посађене јабуке и крушке;
мјесто гдје је крв учињена;
мјесто на грлу бравчета гдје је заклано;
мјесто гдје се стаје ногом кад се меће камена;
мјесто на којему се што прегне;
мјесто гдје ударају дјеча крајем од штапа кад се банају;
мјесто на брду са неколико стећака;

мјесто гдје се састаје међа од три државе;
 мјесто каменито у Цуцама;
 мјесто гдје је шума изгорела па остала чистина;
 мјесто за пашу ораћим воловима;
 мјесто гдје се лети гаје говеда;
 мјесто гдје се стока поји;
 мјесто више Кривошија гдје се састају три границе;
 мјесто гдје се ко родио и навикао;
 мјесто гдје јагоде расту;
 мјесто гдје се пепео просипа;
 мјесто гдје кошуте и јелени стоје;
 мјесто према сунцу;
 мјесто што је под срехом;
 мјесто око Дрима;
 мјесто гдје говеда бучу;
 мјесто гдје је дуван посијан;
 мјесто гдје бива пазар;
 мјесто гдје се љетује;
 мјесто гдје се ноћује;
 мјесто гдје смо се договорили с ким да се састанемо;
 мјесто гдје се јагње овце;
 мјесто гдје се перу кошуље (на води);
 мјесто гдје се ко окотио;
 мјесто и зграда гдје се продаје платно;
 мјесто гдје се жито продаје.

Овај списак различитих места и њихов опис јасно говори о томе какву лексику обрађује Вуков *Рјечник* и какав је његов концепт. И то је оно што оставља посебан утисак – како год да се анализира Вуков *Рјечник*, која год скупина лексема да се из њега издвоји и обради, и то по било ком критеријуму, увек се добија разноврсна а целовита слика Вуковог света, као да и најмањи део носи особине целине, баш као што зрнце песка има све особине гомиле песка. Из овог списка запажамо Вуков интерес за рурални живот – за живот домаћих животиња (узгајање, неговање, клање), радње карактеристичне за живот на селу – узгајање стоке, воћа и поврћа, продаја домаћих производа, физички послови на њиви, прање одеће, игре деце и одраслих итд. Јасно је и да то није рурални свет у данашњем смислу те речи – јер се овде кошуље перу на реци, постоје места где се навија пређа и где се граде воденице, где се новац закопава, где се хлеб пече под сачем, где се бели платно, где се продаје платно. То је слика једног живота који данас углавном више не постоји. Важан је контакт са природом, посебно са Сунцем и водом, па постоје називи за места где сунце не допире, где не греје сунце, место према сунцу, место где је плитко у води, где вода из земље пишти, места код воде која вода плави, место где се вода чини друкчија него у осталоме језеру, место где вода скаче с велике висине,

место гдје се прелази преко воде, места у води гдје она не може да се смрзне. Кућни живот је веома важан и све што има везе са кућом: место под тремом, место испред куће, место надно стола, место где се купа, место наврх стола гдје обично старешина седи, мјесто украј куће гдје се у цријепњи под сачем хљеб пече... Породични живот је уређен на одређени начин и тачно се зна где је коме место и где се шта ради. Занимљиво је да постоје називи за места на којима је некада било нешто чега у време писања *Рјечника* више није било: мјесто гдје је било блато; мјесто на коме је за Карађорђејева времена био шанац; мјесто гдје је до нашега времена био рудник; мјесто гдје је био амбар; мјесто гдје је шума изгорела па остала чистина. Све су то за народ важна места, чији је назив опстао и након нестанка онога по чему су именована. У вези са животињама Вук најчешће говори о местима у којима се негује стока: мјесто ће стока пасе, мјесто гдје се стока зими држи, мјесто гдје се обично стока зими храни; мјесто гдје се теоци затварају те пасу; мјесто за пашу ораћим воловима; мјесто гдје се љети гаје говеда; мјесто гдје се стока поји, мјесто гдје говеда бучу, мјесто гдје се јагње овце. Постоји чак и назив за „мјесто на грлу бравчета гдје је заклано”. Осим стоке, Вук спомиње и друге животиње са којима је народ у сталном контакту, нарочито рибу: мјесто гдје су челе и кошнице; мјесто гдје се риба лови; мјесто гдје се риба хвата; мјесто гдје коште и јелени стоје.

3.4. ИМЕНИЦЕ КОЈЕ ОЗНАЧАВАЈУ МЕСТО. Поглед на списак именица чије дефиниције почињу именицом *мјесто* указује на чињеницу да је највећи број ових именица настао творбом речи и да су, очекивано, најфреквентнији суфикси *-иште* и *-ло*:

испашиште – мјесто ће стока пасе
 ловиште – мјесто гдје се риба лови
 пасиште – мјесто гдје стока пасе
 сједало – мјесто гдје сједају кокоши
 цјепало – мјесто гдје се дрва цијепају
 купало – мјесто гдје се купа
 пристан – мјесто гдје пристају пријеходи
 трло – мјесто гдје се стока зими држи
 јапад – мјесто гдје сунце не допире
 таложина – мјесто гдје не грије сунце
 блатиште – мјесто гдје је било блато
 тања – мјесто гдје се риба суши
 калужа – мјесто гдје се баца сметлиште
 бјелило – мјесто гдје се бијели платно
 метаљка – мјесто гдје се момци међу камена
 полој – мјесто плитко у води
 издан – мјесто гдје вода из земље пишти
 закос – мјесто у планини гдје се може косити

обашав – мјесто на гаћама
 пепељак – мјесто у крај куће гдје се у пријепњи под сачем хлеб пече
 снос – што снесе вода на једно мјесто
 травник – заграђено мјесто гдје се теоци затварају те пасу
 стрменица – стрмено мјесто
 бадало – оно мјесто гдје ударају штаповима кад их бацају
 закољак – у бравчета на грлу оно мјесто гдје је заклано
 баква – оно мјесто гдје се стаје ногом кад се меће камена
 прегнутина – оно мјесто на којему се што прегне
 стрмац – стрмјенито мјесто
 тромеђа – мјесто гдје се састаје међа од три државе
 паљика – мјесто гдје је шума изгорела
 волопаша – мјесто за пашу ораћим воловима
 суват – мјесто гдје се љети гоје говеда
 водопој – мјесто гдје се стока поји
 завичај – мјесто гдје се ко родио и навикао
 пепељинак – мјесто гдје се пепео просипа
 кошутњак – мјесто (заграђено) гдје кошуте и јелени стоје
 подјажје – мјесто између јаза и маторњака
 присоје – мјесто према сунцу (а осоје је напротив)
 подстрешје – мјесто што је под стрехом
 букалиште – мјесто гдје говеда бучу
 пазариште – мјесто гдје бива пазар
 љетиште – мјесто гдје се љетује
 ноћиште – мјесто гдје се ноћује
 рочиште – мјесто гдје смо се договорили с ким да се састанемо
 појило – мјесто гдје се стока поји
 јагњило – мјесто гдје се јагње овце
 перило – мјесто гдје се перу кошуље
 котило – мјесто гдје се ко окотио
 безистен – мјесто и зграда гдје се продаје платно

Суфиксом *-иште* деривирани су следеће именице: *испашиште*, *ловиште*, *пациште*, *блатиште*, *букалиште*, *пазариште*, *љетиште*, *ноћиште*, *рочиште*. За њим следи, други по продуктивности, суфикс *-ло*: *сједало*, *цјепало*, *купало*, *трло*, *бјелило*, *бадало*, *појило*, *јагњило*, *перило*, *котило*. Остали суфикси су мање продуктивни, нпр: *-јак*: *закољак*, *пепелињак*, *кошутњак*; *-је*: *подјажје*, *присоје*, *подстрешје*. Сви остали суфикси су слабо потврђени: *-ан*: *пристан*, *издан*; *-ат*: *суват*; *-ац*: *стрмац* итд. Исти ови суфикси и данас су продуктивни у творби именица за грађење места, исп. Клајн 2003; Станојчић/Поповић 2005: 131–165.

4. **ЗАКЉУЧАК.** Цела ова анализа употребе именице *мјесто* у Вуковом *Рјечнику* показује колико творбених, семантичких, лингвокултуролошких и других података можемо открити на основу анализе употребе лексема из Вуковог *Рјечника*. Подржавамо овакав приступ јер он отвара могућности за бројне нове увиде у Вукову лексику и језик уопште. Пошто је *Српски*

рјечник тројезични речник, аутори су до сада, у жељи да истраже српску страну *Рјечника*, углавном анализирали само одреднице (исп. Селективну библиографију о Вуковом *Рјечнику* у Вуксановић 2012). Убедљиво највећи број радова је тако осмишљен. Ми предлажемо и другачији приступ – све речи употребљене на српској страни *Рјечника* анализирамо као јединствени корпус. У тај корпус спадају и одреднице, и дефиниције, и примери. Све то заједно корпус чини богатијим и убедљивијим, а закључке истраживања поузданијим.

ЛИТЕРАТУРА

- Вуксановић 2012:** М. Вуксановић, *Вук Стефановић Караџић, Српски рјечник или азбучни роман, књижевни делови првог и другог издања (1818, 1852)*, прир. Миро Вуксановић, Нови Сад: Издавачки центар Матице српске.
- Драгићевић 2010:** Р. Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, друго издање, Београд: Завод за уџбенике.
- Драгићевић:** Р. Драгићевић, (у штампи). „О човеку у Вуковом *Рјечнику*”.
- Кашић 1987а:** Ј. Кашић, Градске речи у Вуковом *Рјечнику*, у: *Трагом Вукове речи*, Нови Сад: Матица српска, 66–114.
- Кашић 1987б:** Ј. Кашић, Војвођанска лексика у Вуковом *Рјечнику*, у: *Трагом Вукове речи*, Нови Сад: Матица српска, 114–151.
- Кашић 1987в:** Ј. Кашић, Речи из Црне Горе у Вуковом *Рјечнику* и књижевном језику, у: *Трагом Вукове речи*, Нови Сад: Матица српска, 151–159.
- Клајн 2003:** И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, суфиксација и конверзија, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ; Нови Сад: Матица српска.
- Пантић 1987:** М. Пантић, *Српске народне пословице (Поговор)*, у: *Дела Вука Караџића*, прир. Мирослав Пантић, Београд: Просвета – Нолит, 353–383.
- Станојчић/Поповић 2005:** Ж. Станојчић, Љ. Поповић, *Граматика српског језика*, десето издање, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стефановић Караџић 1818:** В. Стефановић Караџић, *Српски рјечник* (1818), у: *Дела Вука Караџића*, прир. Павле Ивић, Београд: Просвета – Нолит.
- Стефановић Караџић 1848:** В. Стефановић Караџић, *Српске народне пословице*, у: *Дела Вука Караџића*, прир. Мирослав Пантић, Београд: Просвета – Нолит.

- Стефановић Карацић 1852:** В. Стефановић Карацић, *Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима*, Беч: Штампарија Јерменскога манастира.
- Стојановић 1924:** Љ. Стојановић, *Живот и рад Вука Стефановића Карацића*, Београд – Земун: Штампарија Графичког завода „Макарије”.